

Research Article/Araştırma Makalesi

Investigation of Research on Metacognitive Reading

Yunus Emre ÇİFTÇİ * ¹  İlhami BULUT ² 

¹ Dicle University, Diyarbakır, Turkey, emre1988.ye@gmail.com,

² Dicle University, Ziya Gökalp Faculty of Education, Diyarbakır, Turkey, ibulut@dicle.edu.tr


* Corresponding Author: emre1988.ye@gmail.com

Article Info

Received: 28 April 2023

Accepted: 26 September 2023

Keywords: Metacognitive reading, reading, content analysis

 10.18009/jcer.1289038

Publication Language: Turkish

Abstract

The aim of this research is to examine the theses and articles published on metacognitive reading in Turkey until 2022. For this purpose, the researches were examined under the titles of the type of the research, the year, the university and the branch of science in which the thesis was prepared, the level of the research, the field of the research, the method, the study group, the sample technique and sample size, the data collection tools, the data analysis methods and the aims of the research. The research document analysis was carried out with the research method. The studies were mostly carried out at the university level and were conducted with teacher candidates. The most quantitative research method was used in the studies. The scale was mostly used as a data collection tool in the studies. When the aims of the studies were examined, determining the level of metacognitive reading strategies of the students and examining the metacognitive reading strategies in terms of various variables were the most determined objectives.



To cite this article: Çiftçi, Y.E. & Bulut, İ. (2023). Üstbilişsel okuma konusunda yapılmış araştırmaların incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 11 (22), 527-551. <https://doi.org/10.18009/jcer.1289038>


Üstbilişsel Okuma Konusunda Yapılmış Araştırmaların İncelenmesi

Makale Bilgisi

Geliş: 28 Nisan 2023

Kabul: 26 Eylül 2023

Anahtar kelimeler: Üstbilişsel okuma, okuma, içerik analizi

 10.18009/jcer.1289038

Yayın Dili: Türkçe

Öz

Bu araştırmanın amacı 2022 yılına kadar Türkiye’de üstbilişsel okuma konusunda yayınlanmış olan tezlerin ve makalelerin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın türü, yılı, tezin hazırlandığı üniversite, bilim dalı, araştırmanın gerçekleştirildiği düzey, araştırmanın alanı, yöntem, çalışma grubu, örneklem tekniği, örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri ve araştırmaların amaçları başlıkları altında incelenmiştir. Araştırma doküman analizi araştırma yöntemi ile yapılmıştır. Araştırmalar en çok üniversite düzeyinde yapılmış ve öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Araştırmalarda en çok nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmalarda veri toplama aracı olarak en çok ölçek kullanılmıştır. Araştırmaların amaçları incelendiğinde öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejileri düzeyini belirleme ve üstbilişsel okuma stratejilerini çeşitli değişkenler açısından inceleme en çok belirlenen amaçlar olmuştur.

Summary

Investigation of Research on Metacognitive Reading

Yunus Emre ÇİFTÇİ *¹  İlhami BULUT ² 

¹ Dicle University, PhD Student, emre1988.ye@gmail.com, Türkiye

² Dicle University, Ziya Gökalp Faculty of Education, ibulut@dicle.edu.tr, Türkiye

* Corresponding Author: emre1988.ye@gmail.com

Introduction

The aim of this research is to examine the theses and articles published on metacognitive reading in Turkey until 2022. For this purpose, the researches were examined under the titles of the type, year, university and branch of science in which the thesis was prepared, the level of the research, the field of the research, the method, the study group, the sample technique and sample size, the data collection tools, the data analysis methods and the aims of the researches. According to Nelson and Narens (1990), metacognition is seen as the ability to reflect, control and monitor the cognitive process. Teaching metacognitive reading strategies emerges as an important issue for students to evaluate the text they read more accurately and to make it a habit to use these strategies in their teaching life.

Method

In this research, the document analysis technique (Yıldırım & Şimşek, 2018), one of the qualitative research methods, was used. Document review includes the stages of finding sources, reading, taking notes and evaluating for the purposes of the research (Karasar, 2015).

Results

In the research, it was determined that a total of 41 researches, 24 articles, 14 master's and 3 doctoral theses, were conducted on metacognitive reading. 2019 has been the year with the most research on metacognitive reading. It was determined that the first postgraduate thesis on metacognitive reading was made in 2012 at Cumhuriyet University. It was observed that the most postgraduate theses were made in the Department of Turkish

Education. It has been determined that the majority of the studies have been published in international journals. It has been determined that research on metacognitive reading is mostly prepared at the university and secondary school level. The studies were mostly carried out with the quantitative research method. The scale was mostly used as a data collection tool in the studies. Inferential statistics were used more in studies on metacognitive reading. Among the research objectives, determining the level of students' use of metacognitive reading strategies was the most preferred objective.

Discussion and Conclusion

It was observed that the studies were conducted at least at the doctoral level. Bakkaloğlu and Toptaş (2022) found in their research that they examined the theses written on metacognition, that the thesis was written more at the master's level. When we look at the distribution of the studies by years, we can say that the first research was done in 2009 and the number of studies increased over the years and more importance was given to the subject of metacognitive reading. 2019 has been the year in which the most studies on metacognitive reading were conducted. It was determined that the postgraduate education research examined were mostly carried out in the fields of Turkish education and Curriculum and Instruction. It has been determined that the majority of the studies on metacognitive reading are carried out at the university level, while the studies conducted at the high school, secondary school and primary school level are more limited.

When the studies were examined, it was seen that the researchers mostly preferred the quantitative research method. The most used data collection tool in research on metacognitive reading was the scale. When the aims of the studies were examined, it was seen that the most researched aims were to determine the level of students' use of metacognitive reading strategies and to examine metacognitive reading strategies in terms of various variables.

Giriş

İnsanın doğal yeteneklerinin gelişimi kendiliğinden gerçekleşmeyeceği için her türlü gerçekleştirilen eğitim bir sanattır (Kant, 2009: 40). Eğitimde gerçekleşen yeni yaklaşımlar bu sanatın daha fazla gelişmesine ve büyümesine olanak sağlamıştır. Günümüzdeki yeni yaklaşımlar öğrencinin kendi öğrenme sorumluluğunu alması ve öğrenme süreci içerisinde aktif rol alması konularını önemsemektedir. Öğrenciden, bilgiyi araştırarak, yorumlayarak, analiz ederek, anlam oluşturarak, geçmiş ile geleceği bütünleştirmesi ile yeni bir yapı oluşturması beklenir (Yakar & Saracaloğlu, 2020). Üstbiliş kavramı bu anlamda günümüzde eğitimdeki yeni yaklaşımlarla ortaya çıkan bir kavramdır. Üstbiliş, insanın algılama, hatırlama ve düşünmesinin farkında olması ve bunun kontrol edebilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Özsoy, 2008). Nelson ve Narens'e (1990) göre üstbiliş, bilişsel süreci yansıtma, kontrol etme ve izleme yeteneği olarak görülmektedir. Nasıl ki bir yöneticinin işi bir organizasyonu düzenlemek ve yönetmekse, üstbilişsel stratejilerde düşüncelerimizi düzenlememizi ve yönetmemizi sağlamaktadır (Blakey & Spence, 1990). Baker ve Brown'a (1984) göre üstbiliş, bireyin düşünme ve öğrenme sürecine yönelik olarak sahip olduğu bilgisi ve izleme becerisi olarak tanımlanmaktadır.

Flavell (1979) üstbilişsel kavramını bilişsel olgu hakkındaki biliş ve bilgi şeklinde tanımlamıştır. Üstbilişin gerçekleşebilmesi için bir takım zihinsel işlemlerin bir araya gelip etkileşime girmesi gerektiğini belirtmiştir. Öz denetimin önemli bir boyutu olan üstbiliş, bireyin düşünme sürecinin farkında olmasını ifade etmektedir (Özcan, 2018). Üstbiliş becerileri, öğrenme sırasında aktif olarak, öğrenmeyi kontrol etme becerileridir. Üstbiliş becerileri öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır (Özcan-Ulusoy, 2014). Üstbilişsel becerilere sahip bir öğrenci düşünme biçiminin farkındadır, nasıl çalıştığına karar verirken yalnızca materyali öğrenmeye odaklanmaz, aynı zamanda bilişsel olarak zayıflıklarının ve gücünün farkındadır. Üstbiliş bireyin tüm bilişsel süreçlerini denetleyen bir sistemdir (Erişen, Çeliköz & Şahin, 2012).

21. yüzyıl becerileri arasında yer alan üstbilişsel becerilerin öğretimi son yıllarda önem kazanan konular arasında yer almaktadır. Üstbilişsel becerilerin öğretimi, 21. yüzyılın önemli hedefleri arasında yer alan kendi kendine öğrenebilen öğrenciler yetiştirebilmenin anahtarı niteliğindedir (Blakey & Spence, 1990). Üstbilişsel okuma stratejilerinin öğretimi, öğrencilerin okudukları metni daha doğru bir şekilde değerlendirebilmeleri ve bu stratejileri

öğretim hayatları içerisinde kullanmayı alışkanlık haline getirmeleri için önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu stratejilerin öğretimi için geliştirilecek olan etkinlikler ve çalışmalar öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejileri öğrenmelerini sağlayacaktır. Üstbilişsel okuma stratejilerinin öğretimi sürecinde özellikle öğrencilerin okudukları metin üzerinde bunu keşfederek öğrenmelerinin sağlanması bu stratejilerin daha kalıcı olmasını sağlayacaktır.

Okuma, okuyucunun metni anlamlandırmaya çalıştığı, yeni öğrendikleriyle önceki bilgileri arasında ilişki kurduğu, uygun bir ortamda gerçekleşen, yazar ile okur arasındaki görüş alış-verişidir (Akyol, 2014). Okuma, dil ve zihin becerilerini geliştirmek ve bireyin ön bilgileriyle metinde yer alan bilgileri bir araya getirerek yeni anlamlar oluşturduğu bir süreçtir. Okumak bir anlamda yazıların anlamını araştırmak ile aynı anlama gelmektedir. Okur, okuduğu metne gönüllü olarak katkıda bulunur ve onunla yeni anlamlar oluşturur (Kana, 2014). Okuma yazılı metinlerin şifresini çözme şeklinde yorumlanmaktadır. Bu nedenle okuma öğretimine harflerle başlanarak, heceler verilir ve kelimeler öğretilinceye kadar tekrar yapılarak okuma öğretilmeye çalışılır (Güneş, 2014). Razon'a (1980) göre okuma, yazıyı, kelimeleri, tümceleri, noktalama işaretlerini görme, algılama ve kavramadır. Okuma, bilme ve anlama sürecidir. Birey sahip olduğu en basit hayati bilgisinden bilimsel bilgisine kadar çoğu önemli bilgilerini okuma sayesinde edinir. Özellikle bilimsel bilgi okuma sayesinde zihinde yapılandırılabilir. Bu yönleriyle okuma bir kültürleşmenin en önemli aracıdır. Okuma becerisi ile bireylerin kavrama ve düşünme yönleri gelişmektedir (Arıcı & Taşkın, 2019).

Üstbilişsel okuma stratejileri, bilişsel stratejilerin seçilmesi, yürütülmesi, yönlendirilmesi ve kontrol edilmesini kapsayan bilinçli zihinsel davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır (Phakiti, 2003). Mokdari ve Reichard (2002) ise okurun, okuma sürecini, nasıl planlayacağına, nasıl izleyeceğine, nasıl değerlendireceğine ve kendine verilen bilgiyi nasıl kullanacağına dair düşüncesi olarak tanımlamaktadır. Üstbilişsel okuma, öğrencinin okuma öncesi, sırası ve sonrasında kullandığı ve kendi okuma süreci ile ilgili farkındalığını sağlayan ve kendi performansını planlamak, kontrol etmek ve organize etmek için kullandığı zihinsel stratejidir (Durkan & Özen, 2018).

Üstbilişsel okuma stratejileri genel olarak planlama, izleme ve değerlendirme şeklinde sıralanmaktadır. Üstbilişsel okuma stratejileri, okurun okuma sürecini nasıl

planlayacağına, nasıl izleyeceğine, nasıl değerlendireceğine ve kendine verilen bilgiyi nasıl kullanacağına yönelik olarak bireylerin geliştirdikleri stratejilerdir (Özen & Durkan, 2016). Planlama sürecinde amaç belirleme, gözden geçirme, okuma hızı belirleme gibi aşamalar yer almaktadır. İzleme sürecinde altını çizme, sözlükten faydalanma, not alma aşamaları yer alır. Değerlendirme sürecinde özetleme, günlük yaşamla ilişkilendirme, araştırma gibi aşamalar yer almaktadır. Planlama stratejileri ile bireyler okumaya başlamadan önce amacını ve neyi nasıl öğreneceğine karar vermektedir. İzleme stratejileri ile okunan metinle ilgili anlam oluşturma süreçleri işlemektedir. Değerlendirme stratejileri ile birey yeni edindiği bilgiler ile ilgili bir analizde bulunmaktadır (Çetinkaya- Edizer ve diğ., 2018).

Üstbilişsel okuma stratejileri, okurken önemli ayrıntıların belirlenmesinde, hatırlanmasında, yeni bilgilerin önceki bilgiler ile ilişkilendirilmesinde, metinden hareketle yeni bilgilerin üretilmesinde, metnin yorumlanmasında, derinlemesine bir anlam oluşturulmasında, edebi çıkarımlarda bulunulmasında, bilinmeyen kelimelerin ve metinde yer alan anlamın ortaya çıkarılmasında metnin bağlamından yararlanma, iç görü oluşturma, ana fikri bulma, amacı tespit etme ve içeriği tahmin etme süreçlerine katkı sağlamaktadır (Mokdari & Reichard, 2002).

Alanyazında üstbilişsel okuma stratejileri ile ilgili yürütülmüş olan araştırmaları inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Alanyazında üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırmaların değerlendirilmesine yönelik bir gereksinim olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarının alana ve araştırmacılara katkı sunması beklenmektedir.

Bu araştırmanın amacı, 2009-2022 yılları arasında Türkiye’de üstbilişsel okuma konusunda yayınlanmış olan doktora ve yüksek lisans tezleri ile makalelerin incelenmesine yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırmaların yayın türüne, yayın yılına, üniversitelere, bilim dalına, yayımlandıkları dergilere, çalışılan alana, çalışılan düzeye, araştırma yöntemine, çalışma grubuna, örneklem tekniğine, örneklem büyüklüğüne, veri toplama araçlarına, veri analiz yöntemlerine ve araştırma amaçlarına göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Doküman incelemesi, araştırmanın hedeflerine yönelik olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme aşamalarını

içermektedir (Karasar, 2015). Doküman incelemesi, araştırılmak istenen durum veya durumlar ile ilgili olarak bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesini kapsamaktadır. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli veri kaynaklarıdır. Araştırmacı, gerekli olan verileri görüşme ve gözlem çalışması yapmadan dokümanlar ile elde eder. Doküman incelemesi, araştırmacıya zaman ve maliyet açısından tasarruf sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Tanımlama

Ulusal tez merkezi veri tabanında “üstbilişsel okuma”, “üst bilişsel okuma” ve “üstbilişsel okuma stratejileri” ve “metacognitive reading” anahtar kelimeleri girilerek 17 teze ulaşılmıştır. Benzer şekilde Google akademik veri tabanında “üstbilişsel okuma”, “üst bilişsel okuma”, “üstbilişsel okuma stratejileri” ve “metacognitive reading” anahtar kelimeleri ile 404 araştırmaya ulaşılmıştır. ULAKBİM veri tabanında ise 49 araştırmaya ulaşılmıştır. Araştırmalar arasında çifte yayınların elenmesinin ardından 174 araştırma üzerinde çalışılmıştır.

Tarama

Bu aşamada veri tabanlarından elde edilen tez ve makalelerin başlık ve özet kısımları taranarak incelenmiştir. Araştırmalar içinden 126 araştırma uygun bulunmayarak elenmiştir.

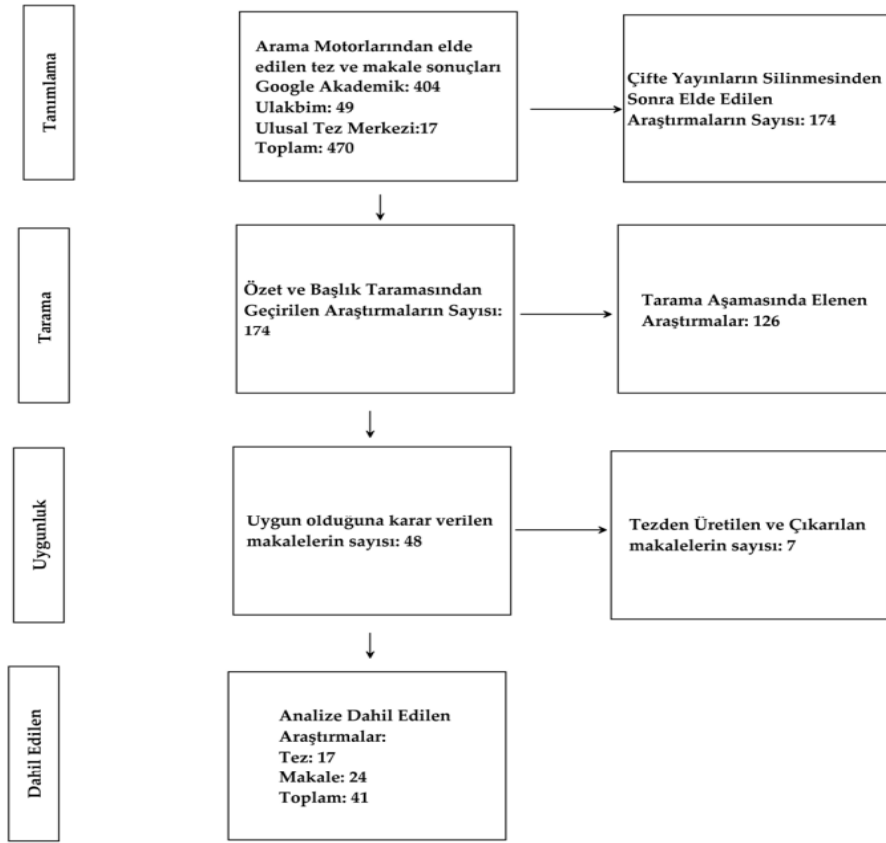
Uygunluk

Bu aşamada veri tabanlarından elde edilen tez ve makaleler uygunluk açısından incelenmiştir. Tezden üretildiği tespit edilen 7 makale elenmiştir.

Dahil Edilme

Araştırmaya dâhil edilecek olan araştırmaların seçiminde kriterlere uyan 41 araştırma ölçüt örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Araştırmaya dâhil edilen araştırmaların seçiminde şu kriterler dikkate alınmıştır:

1. “Üstbilişsel okuma”, “üst bilişsel okuma”, “üstbilişsel okuma stratejileri” ve “metacognitive reading” anahtar kelimeleri kullanılarak erişilen araştırmalar,
2. 2009-2022 yılları arasında yayınlanmış araştırmalar,
3. Türkçe ya da İngilizce hazırlanmış araştırmalar,
4. Lisansüstü eğitim tezleri ya da hakemli bilimsel dergilerde yayınlanmış makaleler,
5. Tezden üretilmemiş makaleler,



Şekil 1. Araştırmaları tespit aşamaları

Verilerin Toplanması

Araştırmaya dâhil edilen araştırmalar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Tarama Merkezi, Google Akademik ve TÜBİTAK-ULAKBİM veri tabanlarından “üstbilişsel okuma”, “üst bilişsel okuma”, “metacognitive reading” ve “üstbilişsel okuma stratejileri” anahtar kelimeleri taratılarak ulaşılmıştır. Yapılan tarama sonucunda kriterlere uygun olan 41 araştırma dahil edilmiştir. Araştırma verileri araştırmacı tarafından oluşturulan araştırma inceleme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma inceleme formunda araştırmacılar, yayın türü, yayın yılı, üniversite, tezin hazırlandığı bilim dalı, yayınlandığı dergi, araştırılan alan, araştırılan düzey, araştırma yöntemi, çalışma grubu, örnekleme tekniği, örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları, veri analiz yöntemi ve araştırma amacı şeklinde 15 bölüm yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamına alınan 41 çalışma, araştırmacının türü, yılı, tezin hazırlandığı üniversite ve bilim dalı, yayın dili, araştırmacının gerçekleştirildiği düzey, araştırmacının alanı, yöntem, çalışma grubu, örneklem tekniği ve örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri ve araştırmaların amaçlarına göre doküman analizi yoluyla incelenmiştir.

Veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları belirlemek için belirli dokümanların dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik şekilde incelenmesi ve yorumlanmasına içerik analizi denmektedir (Berg & Lune, 2015). Belirli aşamalar çerçevesinde gerçekleştirilir. Bu aşamalar şu şekildedir (Yıldırım & Şimşek, 2018):

- Verilerin kodlanması
- Temaların bulunması
- Verilerin kodlara, temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması
- Bulguların yorumlanması

Ölçütler kapsamında elde edilen verilerin analizi için izlenen yol şu şekilde ifade edilebilir:

1. Araştırmacılar, dâhil edilen makalelerin özet kısımlarını okumuş ve notlar almıştır.
2. Makalelerin tam metin hali araştırmacılar tarafından okunmuştur.
3. Araştırmaların türü, yılı, tezin hazırlandığı üniversite ve bilim dalı, yayın dili, araştırmanın gerçekleştirildiği düzey, araştırmanın alanı, yöntem, çalışma grubu, örneklem tekniği ve örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri ve araştırmaların amaçları ikinci kez okunmuş betimsel olarak (Sözer & Aydın, 2020) analiz edilmiştir. Betimsel analiz, çalışmaların istatistiki olarak özetlenmesini kolaylaştırmıştır.
4. İncelenen çalışmalarda elde edilen bulgular araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve kodlardan kategoriler ve kategorilerden temalar oluşturulmuştur.
5. Elde edilen sonuçlarının güvenilirliği ve karara varılamayan temalar için, nitel çalışmalarda kullanılan bir yöntem olan uzman görüşüne başvurulmuş ve temaların tutarlılığı teyit ettirilmiştir.
6. Sonuçların geçerliği için üstbilişsel okuma hakkında çalışılmış ve ulaşılabilir tüm makaleler araştırmaya eklenmeye çalışılmıştır. Dâhil etme ölçütlerine uyan bütün makaleler kullanılmıştır.

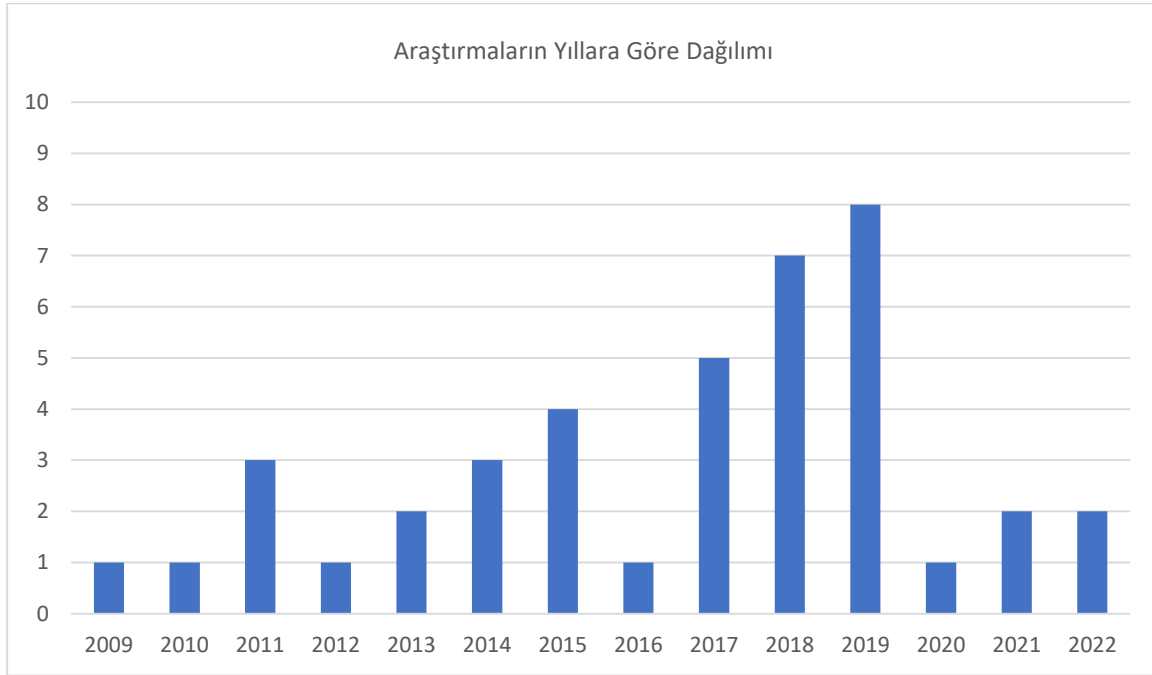
Bulgular

Araştırma bulguları araştırmanın soruları kapsamında sunulmuştur. Araştırmaların yayın türüne göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. İncelenen araştırmaların yayın türüne göre dağılımı

Yayın Türü	f	%
Makale	24	59
Yüksek Lisans	14	34
Doktora	3	7
Toplam	41	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu makale (f=24, %59) olarak hazırlanmıştır. Araştırmaların 14’ü yüksek lisans tezi (%34) ve 3 tanesi doktora (%7) düzeyinde hazırlanmıştır. Şekil 1’de araştırmaların yıllara göre dağılımı gösterilmiştir.

**Şekil 2.** İncelenen araştırmaların yayın yılına göre dağılımı

Şekil 2’de görüldüğü üzere üstbilişsel okuma ile ilgili ilk araştırma 2009 yılında yapılmıştır. 2019 yılında ise üstbilişsel okuma ile ilgili en fazla araştırma yapıldığı görülmektedir. Tablo 2’de tezlerin üniversitelere göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmada incelenen tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Yıl	Üniversite	f
2022, 2019	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	2
2022	Anadolu Üniversitesi	1
2021	Pamukkale Üniversitesi	1
2020	Hacettepe Üniversitesi	1
2019	Afyon Kocatepe Üniversitesi	1
2019	Erciyes Üniversitesi	1
2019	Gaziantep Üniversitesi	1
2018	İstanbul Üniversitesi	1

2018	Gazi Osman Paşa Üniversitesi	1
2018	Yıldız Teknik Üniversitesi	1
2017	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1
2017	Bahçeşehir Üniversitesi	1
2017	Gazi Üniversitesi	1
2017	Giresun Üniversitesi	1
2014	Çağ Üniversitesi	1
2012	Cumhuriyet Üniversitesi	1
Toplam		17

Tablo 2'deki bulgulara göre, üstbilişsel okuma konusunda 17 lisansüstü tezin 16 farklı üniversitede yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, üstbilişsel okuma ile ilgili ilk lisansüstü tezin 2012 yılında Cumhuriyet Üniversitesi'nde, en fazla lisansüstü tezin ise Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde yapıldığı söylenebilir. Tezlerin bilim dalına göre dağılımı Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Tezlerin bilim dalına göre dağılımı

Bilim Dalı	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı	5	1	6
Eğitim Programları ve Öğretim	3	-	3
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı	2	-	2
Eğitim Bilimleri Bilim Dalı	1	1	2
İngiliz Dili Eğitimi Bilim Dalı	2	-	2
Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalı	1	-	1
Türkiyat Araştırmaları Bilim Dalı	-	1	1
Toplam	14	3	17

Tablo 3'te üstbilişsel okuma konusunda en çok lisansüstü tezin Türkçe Eğitimi Bilim Dalında (f=6) yapıldığı görülmektedir. Bunu Eğitim Programları ve Öğretim, Sınıf Eğitimi, Eğitim Bilimleri ve İngiliz Dili Eğitimi Bilim Dallarını izlemektedir. En az lisansüstü eğitim tezinin hazırlandığı bilim dalları ise Beden Eğitimi, Spor Bilim ve Türkiyat Araştırmaları Bilim Dallarını olmuştur. Üstbilişsel okuma konusunda yazılmış olan makalelerin yayımlandıkları dergilere göre dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Makalelerin yayımlandıkları dergilere göre dağılımı

Dergi	Dergi Türü	Yıl	f
International Journal of Progressive Education	Uluslararası	2021	1
Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi	Uluslararası	2019	1
M.Ü Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi	Ulusal	2019	1
Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi	Uluslararası	2019	1
Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi	Uluslararası	2019	1
Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi	Uluslararası	2018	1
Turkish Studies	Uluslararası	2018,2016,2013	3
International Online Journal of Educational Sciences	Uluslararası	2018	1

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	Uluslararası	2018	1
Akademik Sosyal Araştırmalara Dergisi	Uluslararası	2017	1
Eğitimde Kuram ve Uygulama	Uluslararası	2015,2013	2
Pamukkale Journal of Sport Sciences	Uluslararası	2015	1
Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi	Uluslararası	2015	1
Kastamonu Eğitim Dergisi	Uluslararası	2015,2014,2009	3
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	Uluslararası	2014	1
Eğitim ve Bilim Dergisi	Uluslararası	2011	1
Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi	Ulusal	2011	1
İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi	Uluslararası	2011	1
Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	Uluslararası	2010	1
Toplam			24

Tablo 4'te makalelerin yayınlandıkları dergilere göre dağılımı incelendiğinde, üstbilişsel okuma konusunda ilk makalenin 2009 yılında yayınlandığı görülmektedir. Araştırmaların büyük çoğunluğunun uluslararası dergilerde yayınlandığı görülmektedir. Araştırmaların alana göre dağılımı Tablo 5'da sunulmuştur.

Tablo 5. İncelenen araştırmaların alana göre dağılımı

Alan	f	%
Türkçe Eğitimi	15	37
Öğretmen Eğitimi	12	29
Sınıf Eğitimi	9	22
Yabancı Dil Eğitimi	3	7
Beden ve Spor Eğitimi	2	5
Toplam	41	100

Tablo 5'te görüldüğü gibi üstbilişsel okuma konusundaki araştırmaların en çok Türkçe (f=15, %37), öğretmen (f=12, %29) ve sınıf (f=9, %22) eğitimi alanlarında yapıldığı görülmektedir. Yabancı dil eğitimi alanında 3, beden eğitimi ve spor alanında ise 2 araştırmanın yapıldığı belirlenmiştir. Araştırmaların düzeye göre dağılımı Tablo 6'de sunulmuştur.

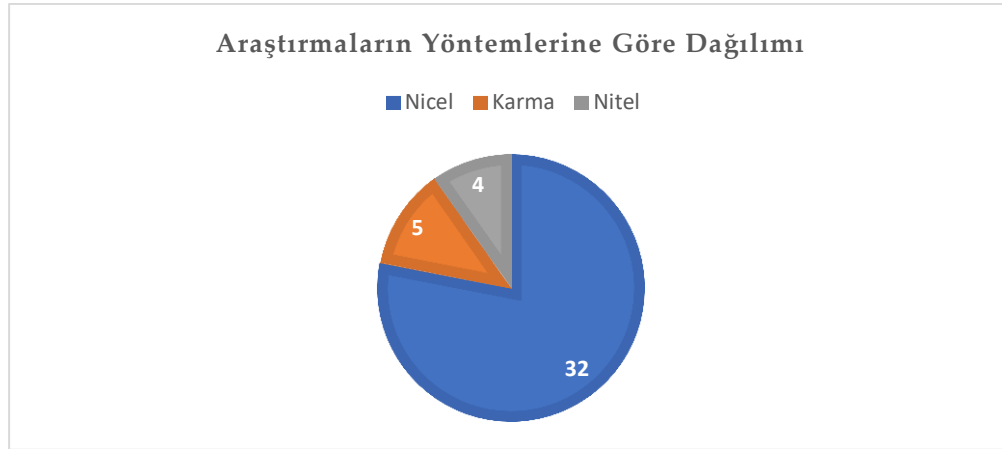
Tablo 6. İncelenen araştırmaların düzeye göre dağılımı

Düzye	f	%
Üniversite	24	54
Ortaokul	10	23
İlkokul	6	14
Lise	4	9
Toplam	44*	100

*Bazı araştırmalar birden fazla düzeyde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6'da üstbilişsel okuma konusundaki araştırmaların en çok üniversite (f=24, %54) ve ortaokul (f=10, %23) düzeyinde hazırlandığı görülmektedir. İlkokul düzeyi 6 ve lise

düzeyi 4 olarak tespit edilmiştir. Araştırmaların yöntemlerine göre dağılımı Şekil 3'te sunulmuştur.



Şekil 3. İncelenen araştırmaların yöntemlerine göre dağılımı

Şekil 3'te üstbilişsel okuma konusundaki araştırmaların çoğunluğunun (f=32) nicel yöntemle, karma yöntem (f=5) ve nitel yöntem (f=4) ile daha az araştırma yapıldığı görülmüştür. Araştırmaların çalışma grubuna göre dağılımı Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. İncelenen araştırmaların çalışma grubuna göre dağılımı

Çalışma Grubu	f	%
Öğretmen Adayları	20	45
Ortaokul Öğrencileri	8	18
Öğretmen	6	14
Lise Öğrencileri	3	7
İlkokul Öğrencileri	3	7
Farklı Bölüm Lisans Öğrencileri	3	7
Ders Kitabı	1	2
Toplam	44*	100

* Bazı araştırmalarda birden fazla çalışma grubu bulunmaktadır.

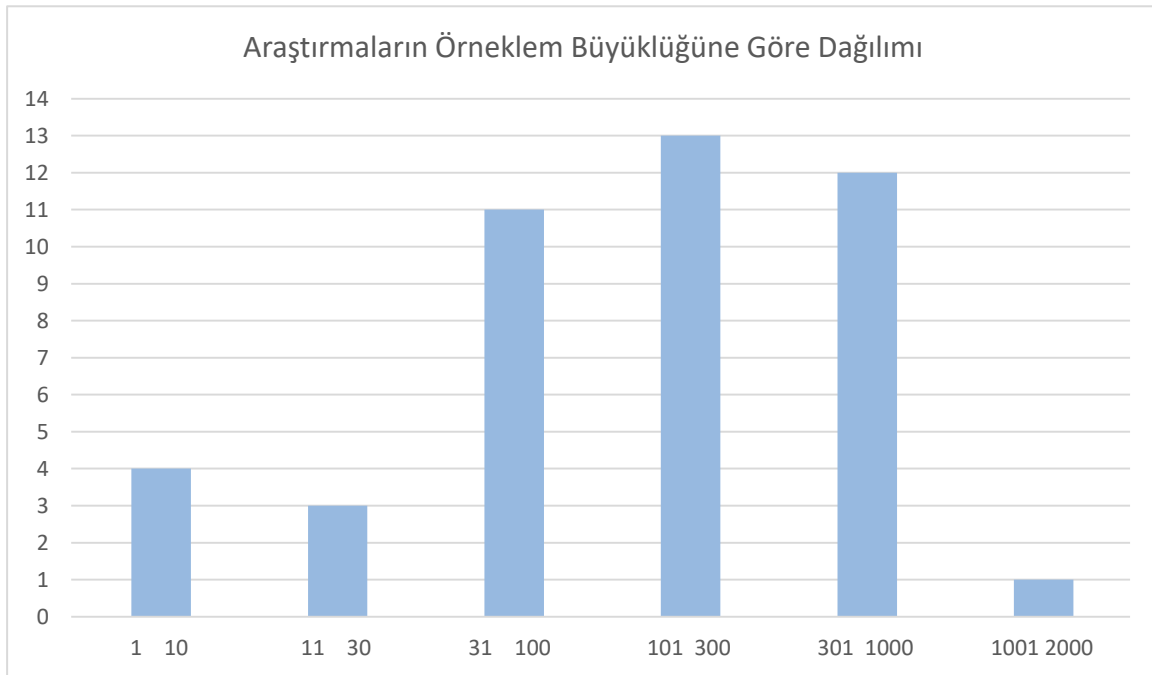
Tablo 7'de, üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırmaların çalışma grupları incelendiğinde, araştırmaların en çok öğretmen adayları (f=20, %45) üzerinde yapıldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla ortaokul öğrencileri (f=8, %18), öğretmen (f=6, %14), lise öğrencileri (f=3, %7), ilkokul öğrencileri (f=3, %7), farklı bölüm lisans öğrencileri (f=3, %7) ve ders kitapları (f=1, %2) izlemektedir. Araştırmaların örnekleme tekniğine göre dağılımı Tablo 8'da gösterilmiştir.

Tablo 8. İncelenen araştırmaların örnekleme tekniğine göre dağılımı

Örnekleme Tekniği	f	%
Belirtilmemiş	16	40
Basit Seçkisiz	13	32
Evren	4	10
Kolay Ulaşılabilir	3	9
Ölçüt	2	5

Uygun	1	2
Amaçlı	1	2
Kartopu	1	2
Toplam	41	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmaların büyük çoğunluğunda örnekleme tekniği belirtilmemiştir (f=16, %40). Araştırmaların örnekleme tekniğine göre dağılımda en fazla basit seçkisiz örnekleme tekniğinin (f=13, %32) kullanıldığı görülmektedir. En az tercih edilen örnekleme teknikleri uygun (f=1, %2), amaçlı (f=1, %2) ve kartopu (f=1, %2) tercih edilmiştir. Araştırmaların örneklem büyüklüğüne göre dağılımı Şekil 4’te gösterilmiştir.



Şekil 4. İncelenen araştırmaların örneklem büyüklüğüne göre dağılımı

Şekil 4’te görüldüğü gibi üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırmalarda 101-300 örneklem büyüklüğü (f=13) en fazla tercih edilen örneklem büyüklüğü olmuştur. Onu sırasıyla 301-1000 (f=12) ve 31-100 (f=11) örneklem büyüklükleri takip etmiştir. 1001-2000 örneklem büyüklüğü (f=1) en az tercih edilen örneklem büyüklüğü olmuştur. Araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarına ait dağılım Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. İncelenen araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarına ait dağılımı

Veri Toplama Yöntemleri	f	%
Ölçek	26	42
Envarter	10	16
Başarı Testi	7	11
Görüşme Formu	6	10
Anket	3	5

Dereceendirme Listeleri-Kontrol Listesi-Ders Değerlendirme Formu	3	5
Gözlem	2	4
Doküman İncelemesi	2	4
Sesli Düşünme	1	1
Günlük	1	1
Anektod Kaydı	1	1
Toplam	62*	100

*Bazı çalışmalarda birden fazla veri toplama yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 9 incelendiğinde, üstbilişsel okuma konusunda en çok kullanılan veri toplama aracının ölçek (f=26, %42) olduğu görülmektedir. Envarter (f=10, %16), başarı testi (f=7, %11) ve görüşme formu (f=6, %10) araştırmalarda en fazla tercih edilen veri toplama araçları olmuştur. En az tercih edilen veri toplama araçları sesli düşünme (f=1, %1), günlük (f=1, %1) ve anektod kaydı (f=1, %1) olmuştur. Araştırmaların veri analiz yöntemlerine göre dağılımı Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Araştırmaların veri analiz yöntemlerine göre dağılımı

Yöntem	Veri Analiz Yöntemi	f	%
Betimsel İstatistikler	Betimsel Analiz (f, %)	10	16
	Betimsel Analiz (nitel)	5	8
	İçerik Analizi	3	5
Çıkarımsal İstatistikler	Tek Değişkenli (t-testi, ANOVA)	21	35
	Korelasyon	11	18
	Parametrik Olmayan	6	10
	Faktör Analizi	1	2
	Ancova	1	2
	İki Bağımsız Yüzde arası z-testi	1	2
	Rasch Analizi	1	2
Toplam		60*	100

*Bazı araştırmalarda birden fazla veri analiz yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi üstbilişsel okuma konusunda yapılan çalışmalarda çıkarımsal istatistiklerin (f=42, %71) betimsel istatistiklerden (f=18, %29) daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Betimsel istatistiklerden en fazla betimsel (nicel) analiz (f=10, %16) kullanılmıştır. Yine 5 araştırmada betimsel analiz (nitel), 3 araştırmada ise içerik analizi kullanılmıştır. Çıkarımsal istatistiklerde en fazla tek değişkenli testler (f=21, %35) ve korelasyon (f=11, %18) kullanılmıştır. Faktör analizi, Ancova, iki bağımsız yüzde arası z-testi ve Rasch Analizi (f=1, %2) en az kullanılan veri analiz yöntemleridir. Araştırmaların amaçlarına göre dağılımı Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Araştırmaların amaçlarına göre dağılımı

Amaç	f	%
1. Öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanma düzeylerini belirlemek	18	27
2. Üstbilişsel okuma stratejilerini çeşitli değişkenler açısından incelemek	14	21
3. Üstbilişsel okuma ile okuduğunu anlama başarısı arasındaki ilişki	8	12
4. Üstbilişsel okuma stratejileri ile okuma becerisi öz yeterliliği arasındaki ilişki	5	7
5. Üstbilişsel okuma stratejileri ile baskın zekâ alanı arasındaki ilişki	4	6
6. Üstbilişsel okuma stratejilerinin okuma motivasyonuna etkisi	3	4
7. Üstbilişsel okuma stratejileri öğretimi hakkında öğrenci görüşleri	3	4
8. Öğretmenlerin üstbilişsel okuma stratejilerini derslerde kullandırma düzeyleri	2	3
9. Üstbilişsel okuma stratejilerini kullanma ve geliştirme durumları ile ilgili ölçek geliştirme	2	3
10. Öğrencilerin kitap okuma alışkanlığına yönelik tutumları ile üstbilişsel okuma becerileri arasındaki ilişki	2	3
11. Ders kitaplarının üstbilişsel okuma becerileri bağlamında değerlendirmesi	1	2
12. Öğrencilerin kitle iletişim araçlarını ve sosyal ağları kullanma durumlarının ile üstbilişsel okuma süreçlerini etkileme durumu	1	2
13. Üstbilişsel okuma stratejileri ile duygusal zekâ arasındaki ilişki	1	2
14. Öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejileri düzeyi ile ders başarıları arasındaki ilişki	1	2
15. Eleştirel okuma eğitiminin üstbilişsel okuma stratejileri kullanma becerisine etkisi	1	2
Toplam	66*	100

*Bazı araştırmaların birden fazla amacı bulunmaktadır.

Tablo 11’de görüldüğü gibi, üstbilişsel okuma alanında yapılan araştırmaların amaçları 15 tema altında toplanmıştır. Temalar incelendiğinde öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanma düzeylerini belirlemeyi (f=18) amaçlayan araştırmaların daha fazla yapıldığı görülmektedir. Üstbilişsel okuma stratejilerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen (f=14) ve üstbilişsel okuma ile okuduğunu anlama başarısı arasındaki ilişkiyi ele alan (f=8) araştırmaların daha sık yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmalarda, ders kitaplarının üstbilişsel okuma becerileri bağlamında değerlendirilmesi, öğrencilerin kitle iletişim araçlarını ve sosyal ağları kullanma durumlarının ile üstbilişsel okuma süreçlerini etkileme durumu, üstbilişsel okuma stratejileri ile duygusal zekâ arasındaki ilişki, öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejileri düzeyi ile ders başarıları arasındaki ilişki ve eleştirel okuma eğitiminin üstbilişsel okuma stratejileri kullanma becerisine etkisini belirlemeye yönelik amaçlara da yer verilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada üstbilişsel okuma konusunda 24 makale 14 yüksek lisans ve 3 de doktora tezi olmak üzere toplamda 41 çalışmanın yapıldığı belirlenmiştir. En az çalışmanın doktora düzeyinde yapıldığı görülmüştür. Bakkaloğlu ve Toptaş (2022) üstbiliş konusunda yazılmış olan tezleri inceledikleri araştırmalarında yüksek lisans düzeyinde tezlerin daha fazla yazıldığını tespit etmişlerdir. Maden, Önal ve Maden (2022) Türkçe eğitimi alanında

hazırlanmış bilişsel ve üstbilişsel stratejilere ilişkin hazırlanmış olan lisansüstü tezleri inceledikleri araştırmalarında yüksek lisans düzeyinde daha fazla tez yazıldığını tespit etmişlerdir.

Araştırmaların yıllara göre dağılımına baktığımızda ilk araştırmanın 2009 yılında yapıldığı ve yıllar içerisinde araştırma sayısının arttığı ve üstbilişsel okuma konusuna daha önem verildiğini söylenebilir. 2019 yılı üstbilişsel okuma ile ilgili en fazla çalışmanın yapıldığı yıl olmuştur. Bakkaloğlu ve Toptaş (2022) araştırmalarında üstbiliş ile ilgili yapılan araştırmaların 2019 yılında arttığını gösteren benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Maden, ve diğ., (2022) araştırmalarında 2018-2020 yılları arasında üstbiliş ve bilişsel alanda yapılmış tezlerin sayının arttığını tespit etmişlerdir. Baş ve Özturan-Sağır (2017) araştırmalarında üstbiliş ile ilgili ilk araştırmanın 2002 yılında yapıldığını ve yıllar geçtikçe bu alanda yapılan araştırma sayısının arttığını tespit etmişlerdir.

Araştırmada, üstbilişsel okuma konusunda ilk tezin 2012 yılında Cumhuriyet Üniversitesinde (Babacan, 2012) yazılmıştır. Üstbilişsel okuma ile ilgili 16 farklı üniversitede araştırmalar yapılmıştır. Üstbilişsel okuma konusunda 16 farklı üniversitede araştırma yapılmış olması konunun alanyazında araştırmacıların dikkatini çektiği ve önemsendiğini göstermektedir. En fazla araştırma Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Ancak Maden, ve diğ., (2022) yapmış oldukları araştırmalarında en fazla araştırmanın ise Gazi Üniversitesinde yapıldığını belirtmişlerdir.

İncelenen lisansüstü eğitim araştırmalarının en fazla Türkçe eğitimi ve Eğitim Programları ve Öğretim bilim dallarında yapıldığı belirlenmiştir. Üstbilişsel okuma konusu ile ilgili olan makalelerin büyük çoğunluğu uluslararası dergilerde yayımlanmıştır. Üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırmaların uluslararası düzeyde gerçekleşmiş olmasının alana katkı sağladığı düşünülmektedir. Araştırmaların çalışılan alanlara göre dağılımında en fazla araştırmaların Türkçe Eğitimi alanında yapıldığı görülmüştür. Öğretmen Eğitimi ve Sınıf Eğitimi alanlarında da araştırmalar sıklıkla yapılmıştır. En az araştırmanın ise Beden Eğitimi ve Spor ve Yabancı Dil Eğitimi alanlarında yapılmıştır. Bu alanda yapılan araştırmaların sayısının artmasının alana daha fazla katkı sağlayabilir.

Üstbilişsel okuma konusu ile ilgili yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunun üniversite düzeyinde gerçekleştirildiği, lise, ortaokul ve ilkokul düzeyinde yapılan araştırmaların ise daha sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Bakkaloğlu ve Toptaş'ın (2022)

araştırmalarında düzey ile ilgili elde ettikleri sonuçlar benzer niteliktedir. Baş ve Özturan-Sağırılı (2017) araştırmalarında üstbiliş konusu ile ilgili en fazla üniversite düzeyinde çalışıldığını tespit etmişlerdir. Üstbilişsel okuma ile ilgili yapılan araştırmaların en çok üniversite düzeyinde yapılmış olması üstbilişin yaşla birlikte gelişen zihinsel bir süreç olması durumuyla açıklanabilir (Veenman ve diğ., 2006).

Araştırmalarda örneklem kitlesi olarak en fazla öğretmen adayları tercih edilmiştir. Baş ve Özturan-Sağırılı (2017) üstbiliş konusu ile ilgili yapmış oldukları araştırmada benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Maden, ve diğ., (2022) araştırmalarında lisansüstü tezlerde örneklem kitlesi olarak en fazla ortaokul öğrencilerinin tercih edildiğini tespit etmişlerdir. Bakkaloğlu ve Toptaş (2022) üstbiliş ile ilgili inceledikleri tezlerde örneklem kitlesi olarak en fazla lisans öğrencilerinin, en az ise okul öncesi öğrencilerinin tercih edildiğini tespit etmişlerdir. Okulöncesi ve ilkökul öğrencilerinin tercih edilmemesi veya az tercih edilmesinde çocukların 6-7 yaşlarından itibaren üstbilişin gelişmeye başlaması ve ergenlik süreci ile gelişimine devam etmesi durumlarının etkili olduğu söylenebilir (Schraw & Moshman, 1995). Senemoğlu (2018) 0-5 yaş aralığında üstbilişsel stratejilerin hiç kullanılmadığını, 5-9 yaş aralığında üstbilişsel stratejilerin kullanıldığını ama öğretilmediğini belirtmiştir.

İncelenen araştırmalarda araştırmacıların büyük oranda nicel araştırma yöntemini tercih ettikleri görülmüştür. Üstbiliş konusu ile ilgili yapılmış olan araştırmaları inceleyen birçok farklı araştırmada benzer sonuçlar elde edilmiştir (Bakkaloğlu & Toptaş, 2022; Baş & Özturan-Sağırılı, 2017; Maden, ve diğ., 2022). Nicel araştırma yönteminin daha fazla tercih edilmesinde daha büyük kitlelere ulaşabilme kolaylığı sağlaması ve büyük kitlelerin araştırmaya konu olan özelliklerini belirleyebilmek için betimsel veriler elde edilmesini kolaylaştırması durumları etkili olabilir (Can, 2014). Nitel ve karma araştırma yöntemleri ile yapılmış olan araştırma sayısının az olduğu görülmektedir. Karma yöntem araştırmalar ile ilgili yapılan araştırma sayısının artırılmasının üstbilişsel okuma ile ilgili sayısal ve sözel verileri bir araya getirerek bulguların daha derinlemesine ve anlamlı bir bütün ortaya çıkarılması anlamında katkı sağlayabilir (Gültekin, Bayır & Yaşar, 2020).

İncelenen araştırmaların örneklem tekniğine göre dağılımına bakıldığında araştırmaların büyük bir kısmında örneklem tekniğinin açık bir şekilde belirtilmediği görülmüştür. Geriye kalan araştırmalarda ise en fazla basit seçkisiz örnekleme tekniğinin

kullanıldığı görülmüştür. Araştırmaların örneklem büyüklüğüne göre dağılımı incelendiğinde en fazla 101-300 arası örneklem büyüklüğünde kişinin araştırmalara katıldığı görülmüştür. Onu sırasıyla 301-1000 ve 31-100 örneklem büyüklükleri izlemiştir. Nicel araştırma yöntemiyle yapılan araştırmaların sayısının fazlalığı nedeniyle büyük kitlelere ulaşabilme durumu sağlanmıştır.

Üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırmalarda en fazla kullanılan veri toplama aracı ölçek olmuştur. Ölçeklerin araştırmalarda daha fazla kullanılmasında büyük kitlelere ulaşabilme olanağı sağlaması ve verilerin analizlerinin daha kolay yapıyor olması durumlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Eğitim araştırmalarında ölçeklerin tercih edilmesinde özellikle maliyetlerinin düşük olması, kolay ve hızlı uygulanabilme durumları etkili olmaktadır (Varışoğlu, Şahin & Göktaş, 2013). Araştırmalarda veri toplama aracı olarak ölçeklerden sonra sırasıyla envarter, başarı testleri ve görüşme formları sıklıkla kullanılmıştır. Maden, ve diğ., (2022) Türkçe eğitimi alanında hazırlanmış bilişsel ve üstbilişsel stratejilere ilişkin hazırlanmış tezlerin incelenmesi yönelik araştırmalarında tezlerde veri toplama aracı olarak ölçeklerin kullanıldığını tespit etmişlerdir. Üstbilişsel okuma ve okuduğunu anlama başarısı arasındaki ilişkiyi araştıran araştırmalarda ölçek, envarter ve başarı testleri sıklıkla kullanılmıştır (Bahar, 2017; Başaran, 2013; Baydık, 2019; Emre, 2019; Özbilgin, 2018; Özcan, 2018).

Üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırmalarda çıkarımsal istatistikler, betimsel istatistiklerden daha fazla kullanılmıştır. t-testi, ANOVA ve korelasyon veri analiz istatistikleri en çok kullanılan istatistiklerdir. t-testi ve ANOVA analizlerinin fazlaca kullanılmış olması karşılaştırmalı analizlerin çok fazla yapıldığını göstermektedir. Ayrıca bu analizlerin kullanılma nedenleri arasında değişkenler arasında incelenen özelliklerin daha az ve kolay açıklanabilir şekilde düzenlenmesi, daha kolay yorumlanabilmesi durumları da etkili olmaktadır (Selçuk vd., 2014). Baş ve Özturan-Sağırılı (2017) araştırmalarında üstbiliş konusu ile ilgili kestirimsel testler içerisinde yer alan hipotez testlerinin en fazla kullanılan istatistikler olduğunu tespit etmişlerdir. t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), en fazla kullanıldığına yönelik sonuçlara ulaşmışlardır. t-testi ve ANOVA testlerinin çok fazla tercih edilmesinde araştırmalarda cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin yer alması etkili olmuş olabilir (Baş & Özturan-Sağırılı, 2017).

Araştırmaların amaçları incelendiğinde en çok öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanma düzeylerini belirleme (Baba-Öztürk & Aydoğmuş, 2021; Kana, 2014), üstbilişsel okuma stratejilerini çeşitli değişkenler açısından inceleme (Baki, 2019; Kana, 2014) ve üstbilişsel okuma ile okuduğunu anlama başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi (Baydık, 2019) durumlarının en fazla araştırıldığı görülmüştür. Ders kitaplarının üstbilişsel okuma becerileri bağlamında değerlendirmesi, öğrencilerin kitle iletişim araçlarını ve sosyal ağları kullanma durumlarının ile üstbilişsel okuma süreçlerini etkileme durumu, üstbilişsel okuma stratejileri ile duygusal zeka arasındaki ilişki (Altun, 2022), öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejileri düzeyi ile ders başarıları arasındaki ilişki (Oluk & Başöncül, 2009) ve eleştirel okuma eğitiminin üstbilişsel okuma stratejileri kullanma becerisine etkisini (Karabay, 2015) konu eden araştırmaların sınırlı sayıda yapıldığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

- Üstbilişsel okuma konusunda yapılan araştırma sayısının artması alana daha fazla katkı sağlayabilir.
- Beden Eğitimi ve Spor ve Yabancı Dil Eğitimi alanlarında üstbilişsel okuma konusunda araştırmaların artırılması alana katkı sağlayabilir.
- Üstbilişsel okuma konusunda lise, ortaokul ve ilkokul düzeyinde yeni araştırmalar yapılabilir.
- Üstbilişsel okuma konusunda lise, ortaokul ve ilkokul öğrencilerinin yer aldığı farklı katılımcı gruplarıyla yeni araştırmalar yapılabilir.
- Üstbilişsel okuma konusunda karma araştırma yöntemi ve nitel araştırma yöntemi ile yapılacak araştırma sayısının artması üstbilişsel okumanın daha geniş kapsamlı değerlendirilmesine katkı sağlayabilir.
- Bu araştırma Türkiye’de üstbilişsel okuma ile ilgili 2022 yılına kadar yapılan tüm ulusal lisansüstü eğitim tezleri ve makaleler ile sınırlıdır. Üstbilişsel okuma ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalardaki eğilimlerin belirlenmesine yönelik araştırmalar yapılması alana katkı sağlayabilir.

Etik Beyanı

Bu çalışmada insan veya hayvan deneklerinden veri toplanmamıştır. Bu nedenle çalışma, etik kurul onayı gerektiren çalışmalar kapsamında yer almadığından etik kurul onayı alınmamıştır.

Yazar Katkı Beyanı

Yunus Emre ÇİFTÇİ: Kavramsallaştırma, metodoloji, verilerin toplanması, işlenmesi, analizi, yorumlanması, denetim, inceleme-yazma, düzenleme.

İlhami BULUT: Kavramsallaştırma, metodoloji, verilerin toplanması, işlenmesi, analizi, yorumlanması, denetim, inceleme-yazma, düzenleme.

Kaynaklar

- Akyol, H. (2014). Okuma. A. Kırkkılıç, & H. Akyol (Eds.) *İlköğretimde Türkçe öğretimi içinde* (ss. 15-48) Ankara: Pegem A.
- Altun, D. (2022). *Türkçe öğretmen adaylarının üst bilişsel okuma stratejileri ile duygusal zekaları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 718660).
- Arıcı, A. F. & Taşkın, Y. (2019). Okuma becerisinin diğer dil becerileriyle ilişkisi. *International Journal of Field Education*, 5 (2), 185-194.
- Babacan, T. (2012). *Sınıf öğretmeni adaylarının üstbilişsel okuma stratejileri ile çoklu zeka alanları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 323290).
- Baba-Öztürk & Aydoğmuş, M. (2021). Relational assessment of metacognitive reading strategies and reading motivation. *International Journal of Progressive Education*, 17 (1), 357-375.
- Baker, L., Brown, A. L. (1984). Metacognitive skills and reading. In P. D. Pearson (Ed.), *Handbook of research in reading* (pp. 353-394). NY: Longman.
- Baki, Y. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının üst bilişsel okuma stratejilerinin okuma motivasyonu üzerindeki etkisinde sınıf düzeyinin ve cinsiyetin rolü. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 50, 15-42.
- Bakkaloğlu, S. & Toptaş, V. (2022). Eğitim alanında üstbiliş üzerine yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (1), 155-177.
- Baş, F. & Sağır, Ö.M. (2017). Türkiye'de eğitim alanında üstbiliş odaklı yapılan makalelere yönelik bir içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 42 (192), 1-33.
- Baydık, B. (2011). Okuma güçlüğü olan öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanımı ve öğretmenlerinin okuduğunu anlama öğretim uygulamalarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (162), 301-319.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev.: Hasan Aydın). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Blakey, E. & Spence, S. (1990). Developing metacognition. *ERIC Clearinghouse on Information Resources Syracuse NY*, 1-5.
- Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çetinkaya-Edizer, Z., Dilidüzgün, Ş., Ak Başoğlu, D., Karagöz, M. & Yücelşen, N. (2018). Türkçe öğretiminde üstbilişsel okuma stratejileri ile okuma yöntem-tekniklerinin metin türüne göre değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (29), 479-511.
- Durkan, E., & Özen, F. (2018). İlkokul dördüncü sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde öğrencilerinde üstbilişsel okuma stratejileri

- kullanmalarını sağlayan uygulamalarının değerlendirilmesi: Giresun İli Örneği. *Turkish Studies*, 13 (4), 519-550.
- Erişen, Y., Çeliköz, N. & Şahin, M. (2012). Bilişsel öğrenme kuramları. Z. Kaya (Ed.), *Öğrenme ve öğretme kuramlar, yaklaşımlar, modeller içinde* (ss.49-71). Ankara: PegemA
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring. *American Psychologist*, 34 (10), 906-911.
- Gültekin, M., Gürdoğan-Bayır, Ö. & Yaşar, E. (2020). Karma araştırma yöntemi. B. Oral ve A. Çoban (Eds.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (ss.317-354). Ankara: Pegem A.
- Güneş, F. (2014). Anlama modelleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9, 59-74.
- Kana, F. (2014). "Ortaokul öğrencilerinin üstbilgi okuma stratejileri farkındalık düzeyleri" *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 100-120.
- Kant, I. (2009). *Eğitim üzerine: ruhun eğitimi- ahlaki eğitim-pratik eğitim*. Ahmet Aydoğan (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Karabay, A. (2015). Effect of critical reading education on metacognitive reading strategies and media literacy. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11 (4), 1167-1184.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Maden, A., Önal, A. & Maden, S. (2022). Türkçe eğitimi alanında hazırlanmış bilişsel ve üst bilişsel stratejilere ilişkin lisansüstü tezlerin eğilimleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8 (3), 150-164.
- Mokdari, K., & Reichard, C. A. (2002). Assessing students' metacognitive awareness of reading strategies. *Journal of Educational Psychology*, 94 (2), 249- 259.
- Nelson, T. O. & Narens, L. (1990). Metamemory: A theoretical framework and new findings. *The Psychology of Learning and Motivation*, 26, 125-173.
- Oluk, S. & Başöncül, N. (2009). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerin üstbilgi okuma stratejilerini kullanma düzeyleri ile fen-teknoloji ve Türkçe ders başarıları üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 183-194.
- Özcan, S. (2018). *Beşinci sınıf normal ve üstün zekalı öğrencilerin üstbilişsel düşünme, üstbilişsel okuma ve okuduğunu anlama becerilerinin incelenmesi* (Yüksel lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 531307).
- Özen, F. & Durkan, E. (2016). Üstbilişsel okuma stratejileri kullandırma ölçeğinin geliştirilmesi, bir geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 11 (14), 565-586.
- Özsoy, G. (2008). Üstbilgi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (4), 713-740.
- Öztan-Ulusoy, Y. (2014). Bilgiyi işleme kuramı ve eğitime yansımaları. B. Oral (Ed.), *Öğrenme, öğretme kuram ve yaklaşımları içinde* (ss.163-186). Ankara: Pegem A.
- Phakiti, A. (2003). A closer look at the relationship of cognitive and metacognitive strategy use to efl reading achievement test performance. *Language Testing*, 20 (1), 26-56.
- Razon, N. (1980). Okuma bozuklukları ve nedenleri. *Pedagoji Dergisi*, 1.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M. & Dündar, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: içerik analizi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39 (173), 430-453.
- Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (25. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Sözer, Y., & Aydın, M. (2020). Nitel veri toplama teknikleri ve nitel veri analizi süreci. B. Oral, & A. Çoban (Eds.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (ss. 249-283). Ankara: Pegem A.
- Varışoğlu, B., Şahin, A. & Göktaş, Y. (2013). Türkçe eğitim araştırmalarında eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13 (3), 1767-1781.
- Veenman, M. V. J., Van Hout-Wolters, B. H. A. M. & Afflerbach, P. (2006). Metacognition and learning: Conceptual and methodological considerations. *Metacognition Learning*, 1, 3-14. <https://doi.org/10.1007/s11409-006-6893-0>
- Yakar, A. & Saracaloğlu, A. S. (2020). Yapılandırmacılık. A. S. Saracaloğlu, B. Akkoyunlu ve İ. Gökdaş (Eds), *Öğretimde yaklaşımlar ve eğitime yansımaları içinde* (ss. 3-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Copyright © JCER

JCER's Publication Ethics and Publication Malpractice Statement are based, in large part, on the guidelines and standards developed by the Committee on Publication Ethics (COPE). This article is available under Creative Commons CC-BY 4.0 license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Ek -1: Araştırmada İncelenen Tezlerim Kaynakçası

- Akbabaoğlu, M. (2019). *Sınıf öğretmeni adaylarının üstbilişsel okuma stratejileri, okuma motivasyonları ve kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarının incelenmesi: Afyonkarahisar ili örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Akkuş, Y. (2019). *Farklı öğrenim düzeylerindeki öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanma durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi.). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 569351)
- Altun, D. (2022). *Türkçe öğretmeni adaylarının üst bilişsel okuma stratejileri ile duygusal zekâları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 718660).
- Babacan, T. (2012). *Sınıf öğretmeni adaylarının üstbilişsel okuma stratejileri ile çoklu zeka alanları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 323290).
- Bahar, M. A. (2017). *4MAT Öğretim düzenine göre gerçekleştirilen üstbilişsel okuma eğitiminin üstbilişsel okuma stratejisini kullanma ve olgusal bilgilendirici metinleri anlama düzeyine etkisi* (Doktora tezi). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 486028)
- Bayram, K. (2021). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanma düzeyleri ile okuduğunu anlama başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 710992)
- Bektaş-Bedir, S. (2018). *Üstbilişsel okuma stratejileri öğretiminin öğrencilerin üstbilişsel farkındalığı, İngilizce okuma başarısı ve özyeterliliklerine etkisi* (Doktora tezi). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 493988)
- Demir, T. (2022). *Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının üstbilişsel okuma stratejileri ile çoklu zeka alanları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 708260)
- Durkan, E. (2017). *İlkokul dördüncü sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin türkçe derslerinde öğrencilerinin üstbilişsel okuma stratejileri kullanmalarını sağlayan uygulamalarının değerlendirilmesi: giresun ili örneği*. (Yüksek lisans tezi). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 488869)
- Emre, P. (2019). *İngilizce öğretmen adaylarının okuduğunu anlama stratejileri ile üstbilişsel okuma stratejilerini kullanma düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 569478)
- Gökşen, M. E. (2019). *İngilizce öğretmen adaylarının üst bilişsel okuma stratejilerini kullanma düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Erciyes Üniversitesi Örneği) (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 590730).
- Gül, S. (2020). *Yabancı dil olarak türkçe öğrenen öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejilerine ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma* (Doktora tezi). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 625203)
- Oğuz, M. (2017). *Metacognitive reading strategy awareness of b1 level prep class students*. (Yüksel lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 454555).
- Özbilgin, E. (2018). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin üstbilişsel okuma becerileri üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi.). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 514143)
- Özcan, S. (2018). *Beşinci sınıf normal ve üstün zekalı öğrencilerin üstbilişsel düşünme, üstbilişsel okuma ve okuduğunu anlama becerilerinin incelenmesi* (Yüksel lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 531307).
- Sarıkaya, A. (2017). *Türkçe öğretmen adaylarının üst bilişsel okuma stratejileri ve öğrenme stilleri* (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 486203).
- Tuncel, F. (2014). *Üstbilişsel okuma stratejilerinin İngilizce dersine entegrasyonu*. (Yüksek lisans tezi.). Yök Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 373623)

Ek -2. Araştırmada İncelenen Makalelerin Kaynakçası

- Baba-Öztürk M. & Aydoğmuş, M. (2021). Relational assessment of metacognitive reading strategies and reading motivation. *International Journal of Progressive Education*, 17 (1), 357-375.
- Baki, Y. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının üst bilişsel okuma stratejilerinin okuma motivasyonu üzerindeki etkisinde sınıf düzeyinin ve cinsiyetin rolü. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2019 (50), 15-42.
- Başaran, M. (2013). 4. Sınıf öğrencilerinin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanma durumları ve bu stratejilerle okuduğunu anlama arasındaki ilişki. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (8), 225-540.
- Baydık, B. (2011). Okuma güçlüğü olan öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanımı ve öğretmenlerinin okuduğunu anlama öğretim uygulamalarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (162),301-319.
- Çoğmen, S. & Saracaloğlu, A. S. (2010). Üstbilişsel okuma stratejileri ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışmaları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 91- 99.
- Dilci, T. & Babacan, T. (2011). Sınıf öğretmen adaylarının üstbilişsel okuma stratejileri ile çoklu zeka alanları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 47-64.
- Dilidüzgün, Ş., Çetinkaya-Edizer, Z., Ak-Başoğlu, D., Oryaşın, M. & Yücelşen, N. (2019). Metin türü bağlamında okuma yöntem-teknikleriyle üstbilişsel okuma stratejilerini ilişkilendirme çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8 (3), 1796-1816.
- İnceçay, G. (2013). Metacognitive online reading strategies applied by efl students. *Journal of Theory and Practice in Education*, 9 (4), 390-407.
- Kana, F. (2014); "Ortaokul öğrencilerinin üstbiliş okuma stratejileri farkındalık düzeyleri" *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 100-120. <http://dergipark.gov.tr/erziefd/article/80459>
- Karabay, A. (2015). Eleştirel okuma eğitiminin üst bilişsel okuma stratejileri ve medya okuryazarlığı üzerindeki etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11 (4), 1167-1184.
- Kuruyer, H. G. & Özsoy, G. (2015). İyi ve zayıf okuyucuların üstbilişsel okuma becerilerinin incelenmesi: bir durum çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (2), 771-788.
- Oluk, S. & Başöncül, N. (2009). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerin üstbiliş okuma stratejilerini kullanma düzeyleri ile fen-teknoloji ve Türkçe ders başarıları üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 183-194.
- Özden, M. (2018). Türkçe eğitimi öğrencilerinin üstbilişsel okuma stratejileri farkındalıkları. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13 (19), 1427-1439.
- Özen, F. & Durkan, E. (2016). Üstbilişsel okuma stratejileri kullandırma ölçeğinin geliştirilmesi, bir geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 11 (14), 565-586.
- Sulak, S. E. & Behriz, A. (2018). Sınıf Öğretmenlerinin Türkçe Derslerinde Öğrencilerine Üstbilişsel Okuma Stratejilerini Kullandırma Düzeylerinin İncelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 393-407.
- Türkyılmaz, M. (2015). Sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının kullanımının üst bilişsel okuma stratejilerinin farkındalık düzeyine etkisi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (18), 135-149.
- Yalız- Solmaz, D. (2015). The metacognitive reading strategies of students: A research school of physical education and sports at Anadolu University. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 6 (1), 25-38.